

Т.В. Шталь, д-р екон. наук, проф. (*ХДУХТ, Харків*)

О.О. Тищенко, канд. екон. наук, ст. викл. (*ХДУХТ, Харків*)

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ФОРМ РОЗРАХУНКІВ

У зв'язку з тим, що світова економіка сучасності набуває інтегрованого характеру, стає поширеним співробітництво між компаніями – резидентами різних країн. Основним в договірних відносинах між сторонами, що знаходяться в різних країнах, є взаєморозрахунки, які прийнято називати міжнародними розрахунками. Особливий інтерес представляє вивчення форм міжнародних розрахунків, що застосовуються при експорті та імпорті товарів, їх переваги та недоліки. Ці розрахунки здійснюються через банки, що мають домовленість про проведення платежів та розрахунків за взаємним дорученням (кореспондентські відносини).

Інтереси експортерів та імпортерів товарів і послуг в більшості випадків не збігаються: експортер прагне отримати від імпортера платежі в найкоротший термін, тоді як імпортер зацікавлений відстрочити платіж до моменту одержання товару чи навіть до його реалізації третім особам. Найчастіше в розрахунках за договорами купівлі-продажу використовується банківський переказ, інкасові операції, оплата за акредитивом та банківська гарантія.

Банківський переказ являється основною формою міжнародних розрахунків в сучасній економіці та є елементом всіх інших форм міжнародних розрахунків (акредитиви, інкасо, чеки, векселі).

Банківський переказ є ризикованою операцією для покупця, оскільки неможливо відкликати здійснений переказ коштів, які вже були зараховані на рахунок одержувача (бенефіціара). Перевагою такої форми розрахунків є швидке здійснення платежу і його обробка, низька собівартість операції. Недоліком вважається виникнення ризику поставки товару у разі вже здійсненій оплаті, або навпаки, ризику оплати при здійсненій поставці товару.

Інкасові операції – це доручення експортера (кредитора) до свого банку отримати від імпортера (платника, боржника) безпосередньо або через інший банк певну суму або підтвердження (акцепт) того, що сума буде виплачена у встановлений термін. Інкасова форма розрахунку поділяється на такі основні види: чисте інкасо, тобто інкасо тільки фінансових документів і документарне інкасо, тобто інкасо комерційних документів.

Істотною перевагою документарного інкасо є простота проведення операції і її достатньо низька вартість, а також можливість одночасного вручення покупцю документів і товару. Недоліком виступає можливість відмови оплати документів покупцем, як наслідок цього пошук іншого покупця або транспортування товару назад, що в свою чергу викликає великі втрати.

Акредитив – це умовне зобов'язання банку (банку-емітента), видане на підставі доручення свого клієнта-покупця (заявника, імпортера), виплатити продавцю товарів чи послуг (бенефіціару, експортеру) певну грошову суму за умови своєчасного подання передбачених в кредитиві документів, що підтверджують відвантаження товару або виконання послуг. У цьому випадку банк виконує роль посередника в розрахунках.

Основними недоліками акредитивної форми міжнародних розрахунків є її складна реалізація та висока затратність. При виконанні акредитивних операцій (перевірка документів, авізування, платіж, підтвердження) банки беруть високу комісію, яка складає близько 3,0% від суми платежу. Крім того, для відкриття акредитива імпортер бере кредит, за який платить відсотки.

Ця форма розрахунків має переваги, вона дає можливість імпортеру контролювати через банки виконання угод експортером, а для експортера – це єдина форма розрахунків, яка дає гарантію отримання платежу.

Банківська гарантія, як і документарний акредитив, є банківським зобов'язанням, яке дозволяє бенефіціару при виконанні своїх зобов'язань не залежати від платоспроможності принципала. Однак, на відміну від акредитива, банківська гарантія є засобом забезпечення зобов'язань принципала перед бенефіціаром, а не однією з форм здійснення розрахунків між ними.

До переваг банківської гарантії можна віднести самостійне зобов'язання, що не залежить від відносин між продавцем і покупцем за контрактом. Видаючи гарантію, банк зобов'язується сплатити за першою вимогою, якщо виконані умови, що містяться в тексті гарантії.

Форми міжнародних розрахунків, що розроблені міжнародною практикою, являються захисними інструментами від валютних ризиків та відрізняються один від одного механізмом, ступенем гарантованості і формою участі банків у цих розрахунках. Компаніям – резидентам різних країн при здійсненні зовнішньоекономічних операцій потрібно вибирати таку форму розрахунку, яка давала б можливість захистити інтереси як експортера, так і імпортера, незалежно від економічних і політичних чинників.